

Welk een aanbiddelijke weg wordt hier gewezen naar den zegen des Verbonds. Want het ging toen gelijk nu om den Christus. En dan ontdekt zich hier geen weg waarin wij werken en verdienen, maar een weg waarin God geven wil, de weg van het ootmoedig gebedsleven.

Hier komt de echte oomacht uit; niet de valsche, maar de echte.

De valsche oomacht bidt niet, geeft zich over aan zorgeloze lijdelijkheid.

Maar bij Izak komt de ware kennis van machteloosheid uit, het echte weten van onvruchtbaarheid, als een Gode welbehagelijke verootmoediging des harten. Eene verootmoediging die niet rustig is, die niet slap en werkeloos neerzit, die zich niet verbergt achter de vleeschelijke verontschuldiging, dat het toch alleen Gods werk is — maar die den weg inslaat, waarin God zegt dat Hij zich laat verbidden; een kennen van onvruchtbaarheid, waarbij een roepen geboren wordt, een roepen om doorbreken des Geestes, een smeeken opworstelen uit den nood en de behoefte der ziel of de Heere zich wil ontfemen.

Kennen wij zulk smeeken?

O, wij weten allen die waarheid wel, dat wij in onszelf onvruchtbaar zijn. Maar het komt er op aan, hoe wij dat weten. Waar ons die wetenschap brengt.

Of het ons koud laat en het ons eigenlijk hetzelfde is of wij er iets aan kunnen doen of niet — of dat het ons in de benauwdheid brengt en in levendige behoefte uitdrijft naar den Heere.

Onderzoeken wij onszelf zonder sparen voor het aangezicht Gods. En dat deze waarheid ons dan meersla, ons alles ontneme, ons arm en behoeftig make, zoodat we niets overhouden dan onze onvruchtbaarheid; opdat we daarmee uitgedreven worden naar God in Christus: „Laat mijne ziel leven en zij zal u loven”. En dan zegt 's Heeren Woord: „Wie zijn leven verliezen zal, die zal hetzelfde behouden”.

Welk een moedgeving voor alle waarachtige bidders om Gods genade en den H. Geest, allen die uit de onvruchtbaarheid van hun leven de handen naar den Heere leeren uitstrekken.

De Heere laat zich van hen verbidden. Het kan wel eens lang duren; wel eens angstig en donker worden. Zie het aan Izak.

Maar dat de bidder dan niet aflaat. Dat hij dan juist zeer bidde; dan vooral den Heere vasthoude bij zijne toezeggingen en pleite op zijn Woord.

De Heere zal zich laten verbidden. Het is zijn eigen genadewerk als wij Hem niet loslaten. Dan komt Hij nog tot al zulke onvruchtbaren om te zeggen: „Uw vrucht is uit Mij gevonden”.

U.

v. A.

LITERATUUR EN KUNST.

Christendom en Kunst.

IV.

In het eerste artikel werd de moeilijkheid van een praktische vereniging van Christendom en kunst besproken. Terwijl veel theoretisch spoedig oordeel zijn, brengt de praktijk van het leven blijkaar ongefachte verwikkelingen, wanneer tenminste zoowel met Christelijke als met artistieke eischen ernst gemaakt wordt. Hetna hebben wij aan de laatste genoemde wel eens minder streng de hand gehouden, en zijn voorbarig geweest in ons spreken van „Christelijke kunst”. De moeilijkheid ligt in twee levensrichtingen, de „aesthetische” en de „christelijke”, die elkaar schijnbaar misbuiten (art. 2). Het vorige artikel noemde reeds enkele kenmerken van een aesthetische levensrichting.

Het gevoel van eenheid met de natuur brengt nu den aesthetischen mensch tot zijn „credo”:

POPULAIR-WETENSCHAPPELIJKE SCHETSEN.

Aesthetische Christusbeschouwing.

IV.

(De beweegloze Christus).

De schending van het „Christusgeheim”, het niet hooren naar de tot bezinning roepende stem van Christus, die den voorbarigen naam „schoone meester” afwijst, is een zonde, die haar bezoldiging meebrengt. Haar poging mislukt, gelijk we reeds zeiden.

De enkel aesthetische Christusgenieter ondergaat — dit in de eerste plaats — het lot van elk, die schoonheid stil bewonderen wil; hij staat stil bij dezen en bij dien trek; de schoone verschijning houdt hem vast nu eens door deze, dan weer door die bijzonderheid; en nu kan hij desnoods die schoonheden catalogiseeren, hij heeft de eenheid ervan niet gezien. Dat er in de historie des heils zich een drama voltrekt, dat hij het kruis van Golgotha de draden van de wereldgeschiedenis ineenloopen tot één onontwarbaar kluwen, dat daar bij dat hoogtepunt de eeuwigheid bots: tegen den tijd en het gansche heelal in beweging komt, — het ontgaat alles den man, die de pose van de dramatis personae, ook van den Christus, wil bewonderen. Het gaat in zulk beoefenen van aesthetischen eeredienst, als in de schilderkunst der

dat éénzelfde Leven is in alle dingen. — dat zij allen zijn deelen van het groot Geheel. Zoo ziet hij het Al verbonden in onverbreeklijken samenhang, en door het gansche heelal de krachten elkaar de „gouden emmers” reiken! Ik denk hier aan de beroemde woorden uit den eersten monoloog van Goethe's Faust:

„Wie alles sich zum Ganzen webt,
Eins in dem andern wirkt und lebt!
Wie Himmelskräfte auf und nieder steigen
Und sich die goldnen Eimer reichen”.

Ook hij zelf, deze aesthetische mensch, laat zich gaarne in-voegen als schakel in den éénen onverbroken keten, en heeft vreugdevol gebracht het kostbare offer van zijn persoonlijkheid. Gij moet het hem zelf hooren zeggen:

„O Sonn', ich bin dein Strahl; o Ros' ich bin
dein Duft,
Ich bin dein Tropf, o Meer, ich bin dein Hauch,
o Luft”.
(Rückert).

Eén al-leven is er slechts; wij moeten ons niet zelfstandig gevoelen tegenover de natuur, zegt hij, maar meeleven dat éene groote, rustige leven! „Er zijn niet levenden gescheiden, afzonderlijk”, zegt Johannes Viator, „er is één leven, dat op-groeit in vele orden”. Als de onbewuste zee wil hij zijn, een golf in den Oceaan van het Al-Eene. In die stemming zingt Kloos zijn uit aesthetisch oogpunt zoo heerlijk sonnet:

„O, Zee, was Ik als Gij in al uw onbewustheid,
Dan zou ik eerst geheel en groot gelukkig zijn;
Dan had ik eerst geen lust aan menschelijke be-
lustheid,
Op menschelijke vreugd en menschelijke pijn,
Dan was mijn Ziel een Zee, en hare zelfgerust-
heid,
Zou, wijl Zij grooter is dan Gij, nóg grooter zijn”.

Hier zien wij, dat persoonlijkheid geen plaats meer vindt; de zelfstandigheid, het individuele der ziel is te loor gegaan. Zooals de Oceaan speelt met zijn golven, zoo is het menschenleven een spel der verschijning, want: er is in waarheid maar één Leven.

Maar reeds heeft menigeen hierin „pantheistische” klanken gehoord, en ik weet, dat wij nu in verzet zullen komen, naar ik hoop niet alleen uit dogmatische motieven, maar omdat wij beseffen, hoe oneindig rijker wij dan toch zijn! Maar zoolang wij ons nog dadelijk afwenden en schuw worden bij het hooren van dit woord „pantheisme”, vrees ik, dat wij nog niet genoeg onzen eigen rijkdom kennen.

Ja, wij belijden en ervaren, dat wij niet kunnen missen een God, die deze wereld te boven gaat. Want, zal het Goddelijke iets zijn, dan kan het niet opgaan in dit of dat — dan moet het niet zijn het eindige. Niets anders dan afzonderlijk zou het zijn, wanneer wij dit eindige en vluchtige gingen verheffen tot bovenaardsche heerlijkheid. Zoo hebben immers in primitieve tijden de menschen vereerd de dingen rondom, — den stroom, die bruisde, en den vogel, die klepte in de avond-lucht, en den wind, die voer door de bosschen, en vertelde dingen onzegbaar, maar die ontroerden het kinderlijk gemoed!

Maar toen is er geweest dat simpele volk van de woestijn, waaraan God Zichzelf wilde openbaren, dat Hij is de Heilige, hoog verheven en ver-af, — maar die ook nabij is, zoo dat zij Hem nu niet meer kunnen missen in hun leven, en naar Hem dorsten als een land, dor en mat, hijgt naar de verkwikking van den regen!

Daarom, wij die nu weten, dat God al dit eindige ver te boven gaat, weten wij ook, dat toch weer, zooals Calvijn ergens gezegd heeft, „op vro-

me wijs” de natuur God genoemd kan worden, — dat God is „overal”, zooals in het kinder-versje staat, en dat Hij dus toch weer is in het ruischen van den wind door de wouden, en in al wat ons in Zijn natuur doet huiveren van ontroering?

Nu zien wij pas de armoede in het pantheïsme van een aesthetische levensrichting. Wat is God immers voor den aestheticus? Van God weet hij niets anders te zeggen, dan wat Hij niet is. Hij is het Oneindige, het Onzegbare.

„Wer darf ihn nennen?

Und wer bekennen:

Ich glaube ihn!

Wer empfinden

Und sich unterwinden

Zu sagen: Ich glaub ihn nicht?”

Gevoel is alles! Een naam is voor Faust „klank en rook, verhullend hemelgloed”. Voor de stem-mingen van het gemoed meent men bevrediging te vinden in dezen aesthetischen godsdienst. Maar noem het dan, zooals ge wilt: geluk, liefde, of God! Faust zegt: „Ich habe keinen Namen dafür!”

Ik heb nooit goed kunnen begrijpen, dat Kloos niet opeens gevoeld heeft, hoe arm hij wel was, toen hij aanhief:

„Ik zeg U alle! ootmoedig en devootlijk.

Maar met een wil, alleen door Gods wil breekb-
baar:

Daar is een God, schoon wij niet weten Wie 't is”.

Hoe ontvullend deze derde versregel, na de innigheid van de twee eerste!

Wij hebben nu gezien (om het voorgaande kort saam te vatten), hoe aan de aesthetische levens-richting eigen is een opvatting van de natuur als één organisch geheel, die haar voert tot een pantheïstisch gefinte vroomheid, met een z.g. „agnos-tisch” godsbegrip (d.w.z. een godsbegrip, dat van God niets anders weet te zeggen, dan dat wij Hem niet kunnen kennen). We merkten reeds in 't begin op, dat de aesthetische levensrichting het zedelijke onderwerpt aan het natuurlijke. De tegen-stelling: heilig-onheilig treedt dus geheel op den achtergrond, om plaats te ruimen voor de tegen-stelling: schoon-leelijk. „Schoon” kan dus zijn voor den aesthetischen mensch, wat wij in onze zede-lijke beoordeeling „slecht” noemen, want hij legt uitsluitend den maatstaf der schoonheid aan.

Zoo is het bijv. te voorzien, dat het meest per-verse karakter voor den kunstenaar uit aesthetisch oogpunt uiterst belangwekkend kan zijn. Hier komt ons onwillekeurig voor den geest het beeld van een der meest tragische kunstenaarsfiguren uit on-zen tijd, Oscar Wilde, den beroemden schrijver van „The Picture of Dorian Gray”. Wegens mis-drijf tegen de zeden veroordeeld tot twee jaar tuchthuisstraf, schreef hij in den laatsten tijd van zijn verblijf in de gevangenis zijn „De Profundis”. Hier vertelt hij (ik citeer de vertaling van Bou-tens, pg. 75): „De menschen vonden het afgrijse-lijk van mij, dat ik de slechte elementen des levens ten eien vroeg en genoegen had in hun gezelschap. Maar gezien van den kant, vanwaar ik als belevend kunstenaar hen naderde, waren zij heerlijk sug-gestief en opwekkend... Zij waren voor mij de glanzendste van alle vergulde slangen, en zonder hun vergif zouden zij niet volmaakt zijn geweest”. De tragiek van de aesthetische levensrichting voelt men wel heel diep, als men luistert naar deze bekentenissen:

„Ik werd de verzwaardelaar van mijn eigen genie, en het schonk mij een bijzondere vreugde een eeuwigdurende jeugd te verkwisten. Vermoed van op de hoogten te verkeerren, daalde ik opzettelijk af naar de laagten op zoek naar nieuwe zinnen-prikkeling. Wat de paradox voor mij was in de sfeer der gedachte, werd het perverse voor mij

hetzelfde. Men verwazigt hem tot een mysterie: Golgotha wordt mysterieus; evangelie is er reeds in mysteriengerucht en zaligheid in mysteriën-perceptie. Men let niet langer op de uitwendige ver-schijning, dan noodig is, om ze te verwazigen en op te heffen in de mystieke uitbeelding van haar verborgen wezen. Christus wordt de Christusge-dachte, het Christusymbool; en Jezus van Naza-reth, de Jezus van vleesch en bloed, is gansch devootelijk weggedaan.

Deze kunst is vol van relevantie²⁾, van een levens-beelding, die van het alledaagsche ontdoet, een gebeuren in hooger sfeer. Maar van revalidatie, van openbaring, is zij gansch ontfedigd. En wij erkennen geen relevantie zonder revalidatie.

Een der symbolici Jan Toorop, schreef, na zijn bekeering tot de roomsche kerk: „De schoonheid is afhankelijk van de diepte der liefde tot het Grootte Mysterie.... De hoogste schoonheid in kunst zal dus bereikt worden wanneer de liefde het vurigst en de overgave aan God volkomen is.”³⁾ De eerste zin evenwel verklaart den tweeden. God is hier enkel het Grootte Mysterie. Als zoodanig slechts is hij welkom. Hij en zijn Christus. Ik denk dat Rome met dezen bekeering, om te beginnen

²⁾ Miek Janssen, Schets over het leven en enkele werk-n van Jan Toorop. A'dam, Veen, bl. 14.

³⁾ Miek Janssen, bl. 18.

¹⁾ De Nieuwe Mystiek. Rotterdam, 1900. bl. 135.

kan worden, het kinder-er is in het uilen, en in uiveren van

pauze. Wat is God? God weet hij niet. Is hij

12?"

Faust, „klank of de stem, bevrediging dienst. Maar k, liefde, of men dafur!“ a, dat Kloos hij wel was,

stijk. s wil breekbbaar: en Wie 'tis“.

regel, na de

gaande kort sche levens-e natuur als tot een pan-zig, „agnos-rip, dat van dan dat wij ten reeds in srichting het te. De tegen-heel op den or de tegen-lus zijn voor onze zede-vant hij legt eid aan,

meest per-aesthetisch n. Hier komt beeld van guren uit on-en-schrijver Wegens mis-twee jaar sten tijd van „Profundis“ ig van Bou-het afgrijse-n des levens i gezelschap, als belevend heerlijk sug-voor mij de t, en zonder ju geweest“ ichting voelt t naar deze

eigen genie, vreugde een emood van k opzettelijk uwe zinnen-was in de so voor mij

m mysterie: is er reeds nysteri-nerwendige ver-wazigen en ng van haar Christusge-s van Naza-L, is gansch

a een levons-ontdoet, een evelatie, van wij erkennen

reel, na zijn schooneid x het Groote in kunst zal het vurigst 2). De eerste God is hier enig slechts Ik denk dat beginnen

ven en enkele

in de sfeer van den hartstocht... Ik hield op meester over mijzelf te zijn. Ik stond niet langer aan het roer mijner ziel, en wist het niet. Ik liet mij door genot beheerschen. Ik eindigde in afgrijselijke schande. Nu blijft er slechts één ding voor mij over, volstrekte deemoed."

En Boutens viert in zijn „Inleiding" Wilde en den kunstenaar in 't algemeen als oppersten individualist, die „zedelijkheidswetten" begrijpt noch noodig heeft. „Zijn eigen moraal is hem genoeg."

Dat zegt Boutens zoo rustig, maar het is alsof iemand de haven uit gaat zeilen zonder kompas, en nu rondobbert op de eindeloze zee, hulpe-loos! Hij is zijn kompas kwijt, ja heerlijk! Heeft hij het niet zelf thuis gelaten? En ziet hij nu niet veel meer van de zee en den hemel, nu hij niet naar het kompas behoeft te zien?

Kierkegaard zegt ergens, dat de aesthetische mensch van oogenblik tot oogenblik leeft. Kon hij zich in 't oogenblik handhaven, hij zou een god gelijk zijn. Maar het gevaar ligt tusschen twee oogenblikken; altijd weer moet hij door zijn eigen leegte heen, en daar over heen helpt hem niemand. Deze mensch kent niet de rust der „berhaling", zijn levensthermometer wijst immer op koorts! Hij vliedt God, het middelpunt, den Oneindige, en jaagt zich moe in het eindeloze.

De haven is uit het gezicht verdwenen, de richting is verloren, — nu gaat het alle richtingen uit! Nu gaat het nergens heen, omdat het overal heen gaat! Nu is niets zijn thuis, omdat hij overal thuis is. Ibsen's Peer Gynt zucht dan ook, dat „de eigenaar steeds van huis" geweest is. Als het einde van zijn leven genaderd is, komt deze Peer Gynt terug van zijn eindeloze omzwervingen in het land zijner jeugd, en hij schreit het uit in zijn wanhoop: „Zoo onzegbaar arm kan een menschenziel terugvallen in grauwe neev'len van 't Nip. O heerlijke aarde, wees niet verstoord, dat ik trap op uw gras zonder nut te doen; o heerlijke zon, die uw stralen zondt in een leeg hut, waar geen mensch ze begroette... Er zat niemand binnen om te warmen, te koestren. De eigenaar, zei men, was altijd van huis. Heerlijke zon en heerlijke aarde, waarom deelt gij mijn moeder ontstaan in uw licht? Geest is maar schaarsch, de natuur is verkwistend; het is hard zijn gehoorde te booten met het leven. In een sneeuwval wil ik mijn rustbed vinden; daar kan men dan schrijven: „hier ligt niemand begraven".

Niemand zijn is de levensbestemming van den aesthetischen mensch, het onpersoonlijke in het eindeloze, het stuurloze in de ijle leegte.

Ik hoop, dat hij niemand nu de gedachte opkomt, dat ik met te schrille kleuren gewerkt heb. Het is mijn overtuiging, dat hier uitkomen moet, wie de aesthetische levensrichting ten einde toe zou volgen. Gelukkig worden velen bewaard voor deze consequentie, dank zij een gelukkige echt-menschelijke inconsequentie, of laat ik liever zeggen: dank zij Gods liefde onnaspeurlijk, maar des te aanbiddelijker, die zelfs nog vasthoudt, wie Hem, het middelpunt van alle leven, den Oneindige, verliet om in 't eindeloze zijn levensbevrediging te zoeken!

W. E. ENGELKES.

PERS-SCHOUW.

Eenheid van opleiding.

Voorzover onze kerkelijke pers zich over dit onderwerp, naar aanleiding van de besluiten van een paar kerkeraden, uitsprak, treedt daaruit algemeen de wensch naar voren om deze kwestie thans te laten rusten.

De v. d. Linden zegt in de „Geref. Kerkb. voor 's-Gravenhage":

althans, een voorzichtig verdrag heeft gemaakt, zooals Rome dat kan.

En nu komen daar de Christus-uitbeeldingen bij dezen werkelijk nobelen mensch. Hij schenkt ons een Christus met oogen, diop en ondoorgroendelijk, oogen van sterke suggestie; een glimlach om den mond, lieflijk en teer (Heilig Avondmaal). De „Christus Eucharisticus" rekt zijn lichaam in het sacrament aan geknielde Zeeuwsche kinderen; het groote mysterie in Domburg...; een kunstenaar heeft geen bedevaart nodig! De teekening is zuiver wiskunstig, mathematisch in bouw, de rechte lijn is er in alles en de rechthoekige driehoek. Niet ten onrechte heeft men geschreven over de „Oostersehe onbewogenheid van Toorops Christusfiguren. Zij geven nimmer een getortueerden Christus wedef zooals bij Matthaeus Grünewald, maar steeds den Outstegene, den Verlosser... als een toren van vrede." In de expressie van Toorops Christusfiguren is de uitbeelding van een zeer koninklijken Christus, maar dan niet met koninklijk geweld, doch met een „bijzondere weergave van de goddelijke stilte om Hem". Bij Christus is altijd de gratievolle rust, en als hij (De Doop) tot de knieën staat in het blauwe Jordaanwater, dan naderen hem de visschen „in buigende rhythmen". Het is, tot in de staties (de in de Roomsche kerken

Er is een tijd geweest, dat ik met warmte pleitte voor de eenheid van opleiding. Ik meende, dat er van bloei in ons kerkelijk leven geen sprake kon zijn, tenzij dan dat we eerst kregen: éénheid van opleiding. En toen in Arnhem het eerst aangenomen voorstel ter verkrijging van de éénheid ter zijde moest worden gesteld, was ik bitter en bitter teleurgesteld.

Maar indien ik ooit hebt leeren verstaan, dat in Godes hand alleen de leiding der zaken veilig is, dan is het in deze zaak geweest.

Er is veel na de Synode te Arnhem geschied, dat menig hart wondde. Men vreesde zelfs voor scheuring.

Intusschen, de beide inrichtingen zullen haar arbeid voort. Er is allengs stilte gekomen in de verontruste wateren. Kampen werd rijk gezegend en groeide en bloeide weer. En Amsterdam kon, met een Ravinck verrijkt, haar arbeid vol goeden moed voortzetten. Van beide inrichtingen komen der kerken tal van jonge mannen toe, die haar met zegen kunnen dienen. Wie zou thans een storm willen ontkenen in de kerken bij de wetenschap, dat de bezwaren ter verkrijging der éénheid dezelfde gebleven zijn?

Maar we hebben allengs gelegenheid gehad zelfs een voordeel te zien in het bestaan der twee inrichtingen. Vooral in dezen tijd, waarin er een heilige wedijver moet zijn om de Gereformeerde belijdenis hoog te houden, en een naast elkander arbeiden tot vermeerderende krachtsinspanning niet slechts wekt, maar ook controleerend op elkander inwerkt. Op dit laatste heeft wijlen Dr. Kuiper meermalen de aandacht gevestigd en de groote betekenis er van aangewezen.

Een amuseante Classis en een amusant verslag.

Voor eenige maanden werd de eerste vergadering van de classis Batavia gehouden. Verbindt men „Indië" nog al eens met mopperaars, schijnt het klimaat wat irriterend, prikkelend op het gestel te werken en legt de onuitputtelijke voorraad scheldwoorden, welke men soms in Indische bladen kan aantreffen, daarvan overvloedig getuigenis af, onze broeders in Indië geven een beter voorbeeld. Zij houden niet alleen den moed, maar ook de vroolijkheid erin. En die vroolijkheid steekt zelfs een zoo achtbare vergadering als de classicale aan. En blijkbaar onder den indruk daarvan schreef ook de verslaggever in „De Banier" zijn allerminst droog en stroef verslag.

De Bakker wordt daarin geteekend met de woorden:

De Bakker, de Abraham-figuur in onze kerken, wiens persoon rust ademt en wiens woord en werk rust en vrede brengt of herstelt. De Bakker opende deze vergadering, die zeker niet van historische betekenis onthloot is.

Ik hoop te eeniger tijd eens in de gelegenheid te zijn met De Bakker kennis te maken. Dan weet ik meteen, hoe naar het oordeel van den verslaggever Abraham er moet uitzien hebben. Totnogtoe heb ik daar geen voorstelling van.

De voorzitter krijgt dit op zijn register:

Dr. Harrenstein, prettige figuur, dien nu niemand eens voor een dominee zal uitschelden, wiens gulle lach van tijd tot tijd aanstekelijk en ontspannend werkt, wiens humor zijn ernst, wiens ernst s'n schalkschheid in evenwicht hield, wiens pijp nimmer uitging....

Wel 'n apart soort pijp met hecolitersinhoud b.v. of 'n apart soort tabak, die brandt, maar niet noemenswaard mindert.

Men zou het haast bejammeren, dat op onze classicale vergaderingen de pijpen zijn afgeschaft.

Anders konden de broeders bij Medans pastor in de leer.

Van den jongen Dr. J. H. Bayinck wordt voorts gemeld, dat hij „er in moest zien te slagen van doctor tot dominee te promoveren". Erg kerk-

gebruikelijke afbeeldingen van den kruisweg) toe, een Christus zonder beweging. En het mag wel verwonderen, dat deze zelfde Toorop, die alleen maar naar stilte vraagt rondom den Christus, en bij wiens Christusfiguren men hoogstens zacht zou kunnen snikken, in 1913, toen Europa reeds ourustig werd, heeft kunnen dichten:

Stil duizenden mijnen zijn... Miljoenen in 't gelid De stakers, om te brjzelen de maatschappij uit 't lid,

Duizenden fabrieken zonder 'telectrisch leven; Veel sterke armen, die zich niet meer aan den [arbeid geven,

„Geen miljardenfestijnen meer... Het kapitaal [kapot."

Kom, Christus, groote Liefdevorst, maak rein nu [wat is rot,

Laat uw klaroenen blazen naar alle oorden heen, Die heilige klanken maken broeden uit steen.

Christus — en electrische motoren. Christus en — de fabriek. Christus — met een klaroen! Christus en de stakers. Men zou die combinatie van Toorop niet wachten. Ik wijs er ook alleen maar op, om te bewijzen, dat zelfs voor één en denzelfden mensch de Christus nu eens deze, dan weer die is.

Toch: zooals gezegd is: de stilte, de onbewogenheid overheerscht in deze Christusvisie. Bij

rechterlijk is dit niet uitgedrukt. Humor en kerkrecht leven weleens meer op gespannen voet.

Nu over het Kerkblad.

's Middags is er over 't Kerkblad gediscussieerd. „Ik kan al dit volk niet dragen", had De Aalders gezegd.

De heele zorg rust op mijn schouders.

Daar is een heele poos over 't orgaan der kerken gesproken.

Of de Schriftoverdenking moest blijven? De broeders meenden toch van ja. Of ze dan werkelijk gelezen werd? De Bakker meende wel te weten hoe meestentijds 'n Kerkbode gelezen werd. Naar de wijze der Joden. Van achteren naar voren. Eerst de advertenties. Dan de berichten, de mededeelingen, Indisch Kerkelijk leven, ingezonden en dan Zondags ook beslist de Schriftoverdenking.

Nu, dan liet De A. zich verbidden en nam de rubrieken Schriftbeschouwing en „ons persoonlijk leven" weer voor zijn rekening.

En De Harrenstein zou voor „Persschouw" zorgen. En als hij ergens iets comisch ontdekte in eenvoudige bedoden en streven of in wildsch kerkelijk pralen, hij zou er ons allen op vergasten.

Want 't comische drong zich altijd direct aan hem op, hij hoorde en zag 't altijd terstond; als hij moest lachen, dan wilde hij 't niet alleen doen; dan zouden wij allen eens glunderen.

Licht zou men hieruit kunnen afleiden, dat deze „Persschouw" een uitgesproken komisch karakter zal dragen.

Dat zal wel niet de bedoeling zijn.

Al zal de „note gaie" er niet in ontbreken, het zal wel, om het eens heel alledaags te zeggen, geen kerkelijke lach-rubriek worden.

Over den verderen inhoud nog het volgende:

En Dr. Ravinck ont kwam niet aan de „Boekbeoor-deeling".

En De v. Dijk moest wat vertellen van zijn zendingarbeid. En de andere miss, dienaren ook.

Ik kan niet schrijven, kreet de andere. Heusch, ik kan 't niet.

Ik zal wel eens iets inzenden.

„De v. Dijk, rubriek „Ingezonden", decreterende de praeses.

En daar was groote vreugde.

Dat was dan een grappige classis, groent er een. Neen, Eerwaarde, ze was genoeglijk en amakelijk. En er is hard en goed en mooi gewerkt.

't Is toch goed, dat de verslaggever er het laatste aan toevoegt. Men zou uit zijn verslag anders licht een verkeerd indruk krijgen.

En om nog een punt van het classicale agendum te noemen:

Magelang had kerkinstituering gevraagd. Doch er was een bezwaar. De kring bestond bijna geheel uit onderwijzers.

„En dat was voor eventuele ambtsdragers geen aantrekkelijkheid zoo alleen onder naaste collega's te arbeiden."

De Bakker vroeg het woord.

Zijn rustige stem verhoogde het effect van zijn zultige woorden. Broeder Praeses — gewone ster-velingen zeggen „praeses" — dit bezwaar zou dan ook schier overkomelijk zijn voor N. O. Drenthe. Daar zijn 't allemaal turboeren.

En in „De Streek" zonder uitzondering schier alle koolboeren. (Ze verkoopen er allen kool, de een nog meer dan de ander). Daar kan dan ook nooit een kerk geïnstituëerd worden.

't Doet ons goed opnieuw te vernemen, dat onze broeders in Indië de levenslust hebben bewaard. Wij voor ons zijn blijde met de blijden.

Wij wenschen hun steeds opgewekte classicale vergaderingen toe.

Zij zullen wel zorgen, dat de waardigheid bewaard blijve.

Natuurlijk heeft de verslaggever zoo niet geschreven, opdat hij in het moederland navolgers vinde.

Er is niets vervelender, dan een concours in geestigheid.

Toorop. En bij de anderen, schilders, en vooral dichters.

En het slot wordt van deze droef-vroolijke historie zonder historie, dat in den mensch wel mystieke stemmen klinken, en dat die mystieke stemmen misschien wel naar het woord van Toorop essence in zich dragen van al het gedane in zijn leven. Maar ze dragen in geen geval essence in zich van al het gedane in Gods leven, in de heilsopen-baring Gods. De totaalom van deze aesthetische kennis is een verzameling van losse denk-fresco's. Maar het drama is weg. De éénheid in tragiek en divina comedia — geen plaats ervoor! En het hoogst dramatisch uitbeelden van Golgotha's feit, gelijk Paulus dat geeft in de schildering van overheden en machten, die bij het kruis naakt uitgestroopt en van hun spolia, hun wapenbuit, beroofd worden, kan bij deze aesthetici hoogstens in het stil-uitgebeelde verglijden van zijgende zonde-machten en hellegeesten worden aangeduid, zwakjes nog maar. Als men nog hellegedachte realiseren wil, dan is er geen hellelummoer. Er is geen ontzetting, er is geen snakken naar lucht, er is geen worstelen met God bij deze menschen mogelijk.

Want het geheim is geschonden. Het „Christusgeheim".

K. SCHILDER.

9 v. Nes, a.w., bl. 138.